

5. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text> (дата звернення 26.06.2022)

6. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>

7. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від URL: (дата звернення 26.06.2022)

Дніпропетровська обласна державна адміністрація
URL: <https://adm.dp.gov.ua/dniprooda/pro-oda/zavdannya-ta-funkciyi-oda>
(дата звернення 26.06.2022)

Одеська обласна державна адміністрація
URL: <https://oda.od.gov.ua/oda/zavdannya-ta-funkcziiyi-oda/> (дата звернення 26.06.2022)

Вінницька обласна військова (державна) адміністрація
URL: <http://www.vin.gov.ua/oda/funksii-ta-povnovazhennia-oda> (дата звернення 26.06.2022)

Розвадовський Володимир Іванович, завідувач кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат юридичних наук, доцент.

Реалізація прав людини в умовах воєнного стану

Процес реалізації конституційних прав людини може обмежуватись за умов воєнного стану. Правовою основою для цього є:

1) *Конституція України*. Відповідно до ст. 64 Основного Закону України, конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. Зокрема, в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені

права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції [1].

2) *Закон України «Про правовий режим воєнного стану»*. Згідно ст. 8 вказаного Закону, в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, конкретні заходи правового режиму воєнного стану [2].

Далі доцільно зупинитись на обмеженнях у реалізації прав людини в умовах воєнного стану, які закріплені у зазначених нормативно-правових актах.

Аналіз змісту Конституції України дає можливість встановити, що у плані їх реалізації права людини мають наступні види обмежень:

1) *у системі громадянських прав і свобод*: право на недоторканність житла; право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; право не зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя; право на свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України; право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.;

2) *у системі політичних прав і свобод*: право на участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування;

3) *у системі соціально-економічних прав і свобод*: право громадян на користування об'єктами виключної власності народу

України, державної та комунальної власності; право на підприємницьку діяльність; право на працю; право працюючих на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів;

4) у системі духовних (культурних) прав і свобод: право на освіту [1].

Організаційні засади обмежень у реалізації конституційних прав людини визначені у ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», зокрема:

1) встановлювати (посилювати) охорону об'єктів критичної інфраструктури об'єктів критичної інфраструктури та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення, і вводити особливий режим їх роботи. Порядок встановлення (посилення) охорони таких об'єктів та їх перелік, що із введенням воєнного стану підлягають охороні, а також порядок особливого режиму їх роботи затверджуються Кабінетом Міністрів України;

2) запроваджувати трудову повинність для працездатних осіб, не залучених до роботи в оборонній сфері та захисту критичної інфраструктури і не заброньованих за підприємствами, установами та організаціями на період дії воєнного стану з метою виконання робіт, що мають оборонний характер, а також ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, які виникли в період дії воєнного стану, та залучати їх в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт, що виконуються для задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів і сил цивільного захисту, забезпечення функціонування національної економіки та захисту критичної інфраструктури і не потребують, як правило, спеціальної професійної підготовки осіб. За працівниками, залученими до виконання суспільно корисних робіт, на час виконання таких робіт зберігається попереднє місце роботи (посада). Порядок залучення працездатних осіб в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт та питання їхнього соціального захисту з урахуванням вимог закону визначаються Кабінетом Міністрів України;

3) використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їхньої роботи, проводити інші зміни виробничої

діяльності, а також умов праці відповідно до законодавства про працю;

4) примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка;

5) запроваджувати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, комендантську годину (заборону перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень), а також встановлювати спеціальний режим світломаскування;

6) встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів;

7) перевіряти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, документи у осіб, а в разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України;

8) забороняти проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів;

9) порушувати у порядку, визначеному Конституцією та законами України, питання про заборону діяльності політичних партій, громадських об'єднань, якщо вона спрямована на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрич її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на стійкість критичної інфраструктури, права і свободи людини, здоров'я населення;

10) встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, заборону або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан;

11) регулювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, роботу постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та засобів масової інформації, а також використовувати місцеві радіостанції, телевізійні центри та друкарні для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення; забороняти роботу приймально-передавальних радіостанцій особистого і колективного користування та передачу інформації через комп'ютерні мережі;

12) у разі порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану вилучати у підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремих громадян електронне комунікаційне обладнання, телевізійну, відео- і аудіоапаратуру, комп'ютери, а також у разі потреби інші технічні засоби зв'язку;

13) забороняти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, торгівлю зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі;

14) встановлювати особливий режим у сфері виробництва та реалізації лікарських засобів, які мають у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, інші сильнодіючі речовини, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

15) вилучати у підприємств, установ і організацій навчальну та бойову техніку, вибухові, радіоактивні речовини і матеріали, сильнодіючі хімічні та отруйні речовини;

16) забороняти громадянам, які перебувають на військовому або спеціальному обліку у Міністерстві оборони України, Службі безпеки України чи Службі зовнішньої розвідки України, змінювати місце проживання (місце перебування) без дозволу військового комісара або керівника відповідного органу Служби безпеки України чи Служби зовнішньої розвідки України; обмежувати проходження альтернативної (невійськової) служби;

17) встановлювати для фізичних і юридичних осіб військово-квартирну повинність з розквартирування військовослужбовців, осіб

рядового і начальницького складу правоохоронних органів, особового складу служби цивільного захисту, евакуйованого населення та розміщення військових частин, підрозділів і установ;

18) встановлювати порядок використання фонду захисних споруд цивільного захисту;

19) проводити евакуацію населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення, згідно з переліком, що затверджується Кабінетом Міністрів України;

20) запроваджувати у разі необхідності у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, нормоване забезпечення населення основними продовольчими і непродовольчими товарами;

21) вживати додаткових заходів щодо посилення охорони державної таємниці;

22) інтернувати (примусово оселяти) громадян іноземної держави, яка загрожує нападом чи здійснює агресію проти України;

23) здійснювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, обов'язкову евакуацію затриманих осіб, що перебувають в ізоляторах тимчасового тримання; підозрюваних, обвинувачених осіб, щодо яких застосовано запобіжний захід – тримання під вартою, що перебувають в слідчих ізоляторах; етапування засуджених осіб, які відбувають такі покарання, як арешт, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк та довічне ув'язнення, з установ виконання покарань, розташованих у місцевостях, наближених до районів, де ведуться бойові дії, до відповідних установ, які розташовані в безпечній місцевості.

Таким чином, реалізація конституційних прав людини в умовах воєнного стану має наступні аспекти:

1) детермінується на конституційному, законодавчому та підзаконному нормативно-правовому рівнях правового регулювання;

2) якщо на конституційному рівні домінуючу роль у цій сфері мають матеріально-правові норми, то на законодавчому рівні – процесуально-правові норми;

3) підзаконний рівень регулювання реалізації прав людини в умовах воєнного стану носить допоміжний та деталізуючий характер.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

Слінько Тетяна Миколаївна, завідувач кафедри конституційного права національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, кандидат юридичних наук, професор.

Висвітлення фактів порушень прав і свобод мас-медіа і соціальними мережами в умовах воєнного стану.

Агресія Російської Федерації проти України яскраво продемонструвала всьому світові не лише надзвичайну міць, витримку і незламність українського суспільства і Збройних Сил України, а також здатність політиків до єдності заради інтересів нашої держави. У той саме час ми стали свідками люті, підступності, жорстокості російських військ. Із першого дня повномасштабного вторгнення війська РФ вчиняли злочини, про які цивілізований світ не міг навіть подумати. Йдеться про розстріл із танків будинків мирних мешканців, українців, які траплялися на шляху, евакуаційних колон, гуманітарних і медичних авто тощо. Українці часто ділилися з близькими, родичами друзями не лише в нашій країні, а й за кордоном світлинами трагедій через різні месенджери (Телеграм, Вайбер, Інстаграм тощо). Завдяки цьому світ отримав змогу на власні очі побачити звірства, до яких вдавалися військовослужбовці армії агресора.

Однак, і це головне, ведучі багатьох каналів об'єдналися і започаткували телемарафон, під час якого українці дізнавалися про те, що відбувається в різних містах, містечках селищах нашої держави. Це мало неабияке значення, оскільки всі розуміли